

Några ord om sångpedagogik för popsångare

Inledning

Mitt intresse för sångteknik med inriktning på "popgenrerna", kom av att jag fann det svårt att applicera de övningar jag fick av mina klassiska sångpedagoger i den verklighet jag mötte som popsångare. Förståelsen för arbetssituationen, röstens funktion och sound (timbre)-idealen i de här sammanhangen var ringa.

När jag nämde för mina första klassiska pedagoger att jag ville sjunga rock, så fick jag en musikallåt!

Vad är pop?

Jag använder ordet "pop" som en paraplybenämning på de afroamerikanska musikstilarna. Anledningen till denna benämning är flera men främst kanske att särskilja dessa genrer från de genrer som normalt förknippas med afroamerikanska t. ex Jazz & blues. Dessutom är det många institutioner som sliter sönder benämningen afro, genom att kalla utbildningarna för afroamerikanska men sedan enbart undervisa i jazz.

Dessutom vet de popmusiker och sångare som inte kommer i kontakt med institutioner eller träffar andra musiker, som är "skolade", oftast inte vad afro betyder.

Jag är inte så förtjust över att behöva placera musik och musikanter i kategorier men det verkar som om vi människor har inneboende behov av att strukturera.

Det går alltid att ifrågasätta den här typen av termer, men om hjälper den pedagogiska processen att sätta etikett på saker så fyller det en god funktion för inläring.

Det gemensamma för popmusik är att den oftast har ett relativt konstant tempo, genom hela låtarna. Idag är musikstilarna väldigt svåra att benämna. Det finns ett kluster av stilar och man tar influenser från de mest udda musikkollegerna.

Men de stora linjerna kan man säga är: Rock - Pop - Soul. Det finns förstås understilar inom varje sådan huvudgren och en massa fusioner över gränserna, det är inte ovanligt när man frågar ett band om deras stiltillhörighet att få svaret: "Doom metal med bluesbaserade guror, funkiga basriff och popmelodier med gospelkör".

Målgruppen

Det finns ca 100 000 band i Sverige enligt studieförbunden och kanske lika många sångare som mycket sällan på ett naturligt sätt kommer i kontakt med sångpedagoger och sångteknik. Jag brukar hårdra rätt friskt och dela upp sångarna i två typiska kategorier. Som vanligt finns det inga regler utan undantag men på det här sättet får man ett begrepp om målgruppen.

1. Bandsångaren (oftast en kille).

Bandsångaren härmar sina favoritsångare, sjunger till skivor, lyssnar, imiterar och lär. Ju mer han utvecklas desto kräsare blir valet av favoritsångare och på så sätt ökar kunskapen. Detta leder till ett utomordentligt gehör och ofta ett nollställt notläsande. Bandsångaren har ofta bra sångkondition (om stämbanden inte har tagit skada) från allt nöjtande i replokal och det regelbundna konserterande har gjort honom självklar i sitt sceniska agerande och duktig på att läsa och bemöta sin publik.

2. Skolsångerskan (oftast en tjej).

Har koll på både brukspiano och teori, har kanske tagit sånglektioner, sjungit i kör, lärt sig lite om röstteknik och rösthygien. Ofta slits hon däremot mellan de tekniker hon har fått veta är "rätt" och det sound hon eftersträvar som popsångerska.

Det optimala för dessa exempel skulle kunna vara att locka in bandsångaren till en bra sångpedagog med kunskap om dennes genre och sedan be honom ta lektioner i musikteori. Skolsångerskan skulle jag vilja skicka till "Knäckebrödhults värdshus" för att spela "covers" (andras redan inspelade låtar) 4 dagar i veckan i ett par år.

Först då kan de få den bredd av kunskap som krävs för att ha förutsättningar att kunna leva och verka professionellt i popgenrerna på lång sikt.

Det finns en möjlighet att de som tidigare har tillhört den s.k. Bandsångarna.

När det gäller övningstradition, så finns det en stor skillnad mellan klassiska sångare och popsångare. Jag hade ett samtal med en kollega, angående att popsångarna tyckte att det var jobbigt att ha interpretation klockan 10 på morgonen så de ville byta till en senare tid. Då sa hon att de klassiska sångarna var på skolan klockan 8 för att vara uppsjungna och insjungna till sin interpretationslektion klockan 10!

Arbetsituationen

De röstmässiga kraven är väldigt stora på en popsångare. Förutom att man kan få sjunga upp till 30 låtar per kväll 4-5 dagar i veckan, i rökiga, stökiga lokaler, så sjunger vi ofta i ett högt tonläge, killar i tenor- och tjejer i altläge med full röst oavsett genetisk förutsättning. Det säger sig själv att om man placerar upprepade refrängmelodier på 90 % av sin tonhöjdsförmåga låt efter låt, "så går man in i väggen".

Anledningen till denna tonhöjdsstress kan vara att popmusiken spelas, sjunges och skapas alltid av den innevarande tidens unga människor och i deras ungdomliga iver finns det en god portion energi och kompromisslöshet i det musikaliska språket, man vill att musiken ska ha glöd och utstråla ungdomlig energi. Den senaste tidens soul och även viss pop har däremot släppt tonhöjdstressen vilket är glädjande.

Har ni hört den här: Hur kan ni bli rösttrötta, ni har ju mikrofon!

Volymen både på scen är ofta så stark att det inte går att höja scenvolymen utan att ljudet återkopplar det blir "rundgång" d.v.s. börjar tjuta, därför kan man ofta känna sig tvungen att sjunga väldigt starkt, vilket i sin tur kan leda till förslitningar.

För att klara sig som sångare på heltid inom de här genrerna måste man antingen ha en egen "akt" som fungerar väldigt bra på både skiv- och turnésidan, alternativet är att vara väldigt kunnig inom många fraktioner av popgenrerna och arbeta som frilanssångare.

En vecka kan med mycket jobb kan då se ut så här:

Mån. Sjunga kör på en dansbandsplatta.

Tis. Sitta som trubadur på en pizzeria.

Ons. Sjunga reklamjinglar.

Tors. Ledig.

Fre. Sjunger rock med coverbandet.

Lör. Sjunger rock med coverbandet.

Sön. Ledig.

Det här var ett väldigt komprimerat exempel men det visar ändå på vilken bredd som krävs.

Språket

Man kan säga att det finns två olika språk som rätt så bra följer den uppdelning jag gjorde under typiska popsångare ovan.

Det ena är branschens snack d.v.s. slang och termer från turné- och studiosvängen, det andra språket är det rent musikteoretiska. Bandsångaren kan ofta branschsnacket och skolsångerskan de teoretiska begreppen. Det här är viktigt att komma ihåg! Det är inte självklart att bandsångaren vet vad ett crescendo är och det är inte heller säkert att skolsångerskan vet vad sidefills är. Även här måste vi som pedagoger informera så att uppförandep Praxis blir rätt

Röstteknik & popsång

Första frågan man kan ställa sig är: Går det att kombinera de här stilarnas soundideal med en "bra" sångteknik? Kan vi använda oss av det vi har lärt oss inom klassisk sångteknik där forskning och tradition har kommit längre?

Jag ska ge ett exempel på problem som kan uppstå om pedagogen bara "kör sitt program" utan att ta hänsyn till att det finns olika soundideal. Jag försökte i flera år att ha ett lågt struphuvud som jag trodde var ett måste för att hålla som sångare, inpräntat av flera pedagoger. Den klangen som uppstår med ett lågt struphuvud är långt ifrån de klangideal som finns i popgenrerna men eftersom det var "en förutsättning för bra teknik" så slets jag mellan vad jag trodde var rätt teknisk och hur jag ville att det skulle låta, alltså var mitt soundideal och "bra teknik" oförenligt.

Det är egentligen först långt senare som jag har förstått att det inte alls är nödvändigt med lågt struphuvud för att ha en fri, avspänd röst och därmed kan man alltså förena bra teknik med popens soundideal.

Soundideal

Som alla vet så finns det inom alla musikstilar, ett språk, ett utseende och ett soundideal. Även om vi utgår från varje sångares unika klang så är det viktigt att vi som pedagoger känner till stilidealen så att vi kan leda studenten rätt.

Ska vi utbilda till sång på professionell nivå måste vi utbilda om de stilrena dragen jämte den personliga utvecklingen. 'Får man ett jobb i en dansbandskör kan man ju inte låta som en bluessångare. De här generaliseringarna är grova men ändå en översikt över idealen.

Rock: Mycket energi, ofta i maximala tonlägen, bitvis överkomprimerat (distorderat).

Pop: Raka toner, okonstlad tonbildning, bekväma tonlägen.

Soul: Stort vibrato, leker med nasala klanger, humana tonlägen.

Man kan säga att tjejer och killar använder sin röst väldigt lika d.v.s. Utgår från fullröstklangen och varvar mellan att tänja den uppåt, egalisera något och separera (registerbyten med tydlig skarv "typ jodding") men hela tiden med fullröstklangen som grund. Struphuvudet får gärna följa tonen upp och ned så länge det inte blir spänt och statiskt i höjdläge, förebyggande struphuvudsavspänning som en del av uppsjungningen kan vara rätt väg. Det händer ofta att struphuvudet följer tonen i uppåtgående riktning men inte riktigt vill följa med ned när tonhöjden sänks igen, det kan leda till fixeringar och rösttrötthet.

Röstvård

Självklart så gäller de samma allmänna röstvård reglerna även för en popsångare men det finns några extra punkter att ta i beaktande. Man kan börja med att konstatera att soundet går före rösthiggen låter det inte rätt spelar rösttekniken ingen roll.

Går det då att kombinera soundidealen med ett minimalt slitage?

De personer som satsar på en karriär som leadsångare (försångare) har ofta en önskan att bli sedda och hörda, personligheten är ofta starkt utåtriktad och ibland till och med hypomanisk, det i kombination med den psykiska stress som arbetssituationen bidrar med kan orsaka röstproblem. Stress är ett återkommande inslag i den här världen som så många andra världar, har man jobb undrar man hur man röstmässigt ska klara av det och har man inte jobb börjar man lätt tvivla på sin förmåga och yrkesval, Stressigt!

Vegas throat är en benämning på den totala uttorkning som ofta drabbar sångare som kommer till Las Vegas för att sjunga, den torra luften i öknen torkar ut slemhinnan och ihop med de röstkrav som jag nämnde tidigare kan det leda till röstproblem. Flera kända amerikanska sångare har uttryckt att detta ofta händer när de är i Sverige, så vår torra luft på vintern kan självklart vara en bov i det röstekonomiska dramat.

Att få talrösten på plats är en av de saker som kan ge en snabb och ganska stor förändring till det bättre, många popsångare tycker att det är mycket jobbigare att tala än att sjunga vilket säger en del om teknik fördelningen.

Publicerad i *Röstläget* 1998
© VoiceCentre